

VALGA MAAKONNA ARENGUSTRATEEGIA 2035+

Valga maakond 2019

Sisukord

ÜLEVAADE ARENGUSTRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESSIST	3
VALGAMAA HETKEOLUKORD JA ARENGUVÕIMALUSED	5
KOONDHINNANG VALGAMAA ARENGUTASEMELE.....	7
VALGAMAA VISIOON 2035+	11
VALGAMAA STRATEEGILISED EESMÄRGID JA TEGEVUSSUUNAD	11
Strateegiline eesmärk 1: Valgamaa on kvaliteetse elukeskkonnaga hästi toimiv maakond.....	11
Strateegiline eesmärk 2: Valgamaa on ettevõtlik maakond, kõrget lisandväärtust loovate, ekspordipotentsiaali suurendavate ja elanike heaolu tagavate töökohtadega.....	13
Strateegiline eesmärk 3: Valgamaa on looduskeskkonda väärtustav kiirete ühendustega maakond.	14
Strateegiline eesmärk 4: Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külastuskeskkond	15
VALGAMAA OMAVALITSUSTE ARENGUVISIOONID JA ARENDUSPROJEKTID	18
KAGU- EESTI KOOSTÖÖSUUNAD	19
ETTEPANEKUD RIIGILE JA/VÕI RIIGIASUTUSTELE	19
ARENGUSTRATEEGIA LÜHIKOKKUVÕTE	20
STRATEEGIA ELLUVIIMISE KORRALDUS JA SEIRE.....	21

LISAD

Lisa 1. Valga maakonna lähteolukorra analüüs.

Lisa 2. Valga maakonna arengustrateegia seosed teiste arengudokumentidega.

ÜLEVAADE ARENGUSTRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESSIST

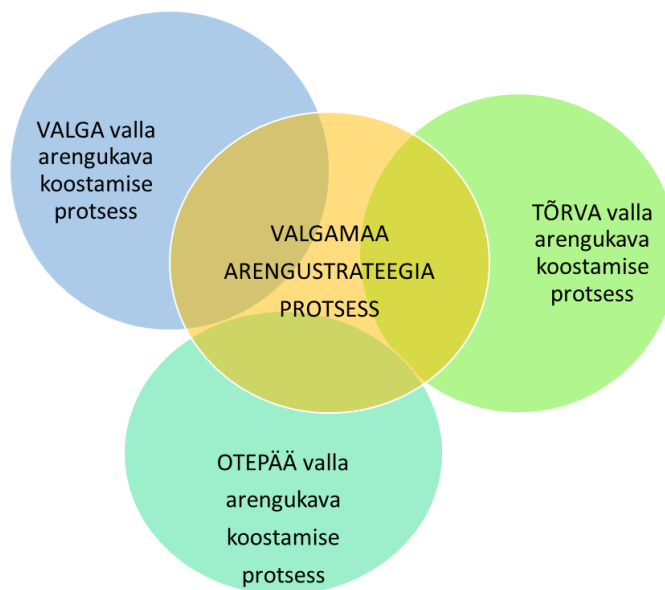
Valga maakonna arengustrateegia 2035+ ja arengustrateegia **tegevuskava 2019-2023+** on koostatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) muudatustest lähtuvalt, mis näevad ette, et pärast haldusreformi ja maavalitsuste kaotamist on omavalitsusüksuste ülesanne ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist. Maakonna arengustrateegia on dokument, mille alusel viiakse ellu omavalitsustele antud ühiste ülesannete täitmist, kavandatakse omavalitsusüksuste ülese mõjuga investeringuid ja esitatakse taotlusi toetuste saamiseks erinevatest programmidest.

Valga maakonna kohalike omavalitsuste volikogud on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) paragrahv 61 lõike 2 alusel andnud maakonna arengu kavandamise ja selle elluviimise MTÜ-le Valgamaa Omavalitsuste Liit (edaspidi VOL). Tuginedes KOKS paragrahv 6¹ lõikele 1 ja 2, paragrahv 37³ lõikele 1 ning Valgamaa Omavalitsuste Liidu põhikirja punktidele 4.18.15. **algatati Valgamaa Omavalitsuste Liidu üldkoosoleku otsusega nr 13 (17. aprill 2018) Valga maakonna arengustrateegia 2035+ koostamine koos tegevuskavaga** lähtuvalt arengustrateegia eesmärkidest, ajakavast ja kokkulepitud teemavaldkondadest. Samal üldkoosolekul kinnitati **Valga maakonna arengustrateegia 2035+ juhtrühm koosseisus**: Külliki Siilak- Valga vallavolikogu esimees, Enn Mihailov- Tõrva vallavolikogu esimees, Jaanus Barkala- Otepää vallavolikogu esimees, Margus Lepik- Valga vallavanem, Maido Ruusman- Tõrva vallavanem, Kaido Tamberg- Otepää vallavanem, Agu Kabrits- Valgamaa Omavalitsuste Liidu esimees.

Moodustati **töörühm koosseisus**: Mare Raid- Valgamaa Omavalitsuste Liidu maakonna arengustrateegia koordinaator, Rein Org- SA Valgamaa Arenguagentuuri juhatuse liige, Viktor Mägi- Valga valla asevallavanem, Triin Roo-Valga valla ettevõtlusspetsialist, Andres Agan- Tõrva valla arendusosakonna juhataja, Kajar Lepik- Otepää valla abivallavanem, Aado Altmets-Otepää valla arendusspetsialist, Kuldar Leis- Kagu-Eesti ettevõtluskonsultant, Aet Arula- SA Valgamaa Arenguagentuuri MTÜ-de konsultant ja kommunikatsioonispetsialist, Anneli Kattai- SA Valgamaa Arenguagentuuri projektijuht, Ülle Vilo- SA Valgamaa Arenguagentuuri ettevõtluskonsultant, Chaty Uibopuu- SA Valgamaa Arenguagentuuri ettevõtluskonsultant, Signe Hunt- SA Valgamaa Arenguagentuuri maakonna turismiarendusjuht, Tiina Ivask- MTÜ Valgamaa Partnerluskoogu tegevjuht, Ivi Tigane- Valga valla haridusspetsialist, Monika Rogenbaum- Valgamaa Omavalitsuste Liidu regionaalprogrammide koordinaator, Meeli Tuubel- Valga valla sotsiaaltöö teenistuse juhataja, Liia Rätsep- MTÜ Valgamaa Ühistranspordikeskuse tegevjuht, Eha Mandel- Rahvakultuuri Keskuse Valgamaa rahvakultuuri spetsialist, Kaire Jaanus- Rahandusministeeriumi Regionaalhalduse osakonna (REHO) Valga talituse ruumilise planeerimise peaspetsialist, Rein Leppik MTÜ Valgamaa Spordiliit tegevjuht, Kaja Mõts- Valgamaa Omavalitsuste Liidu maakonna rahvatervise ja siseturvalisuse võrgustike koordinaator.

Arengustrateegia ja tegevuskava koostamisel järgiti Rahandusministeeriumi poolt koostatud maakondliku arengustrateegia koostamise juhendit ja soovitusi.

Arengustrateegia uuendamise ja tegevuskava koostamise protsessi juhtisid 2018. aastal MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liit (VOL) kaasates Sihtasutuse Valgamaa Arenguagentuuri ja Rahandusministeeriumi REHO Valga talituse. Valga maakonna arengustrateegia on dokument, mis hõlmab maakonna kolme omavalitsuse, ettevõtjate ja elanike ühiseid plaane maakonna arendamiseks kuni aastani 2035+. Arengustrateegia koostamise protsess algatati koos kohalike omavalitsuste arengukavade protsessiga, ühiselt viidi läbi teemarühmade kohtumisi ja arenguseminare.

Joonis 1. Protsessi mudel

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ koostamisel lähtuti maakonna arengu peamistest kitsaskohtadest, pakkudes välja võimalused nende lahendamiseks. Protsessis toetuti kehtivatele dokumentidele „Valga maakonnaplaneering 2030+“, „Valgamaa arengustrateegia 2020“ ning valdkondlikele arengukavadele. Samuti kasutati sisendina Valgamaa kohalike omavalitsuste arengukavasid ja Kagu-Eesti tegevuskava 2014-2020.

Juhtrühma liikmed osalesid juuni- detsember 2018 ka Kagu-Eesti ühistegevuste ja programmi aruteludel ja seminaridel, mis toimusid Rahandusministeeriumi ja maakondlike REHO talituste juhtide initsiatiivil, et anda sisendit ja kokku leppida ühisosa.

Arengustrateegia koostamisse olid kaasatud kohalike omavalitsuste ametnikud ja spetsialistid, volikogude liikmed, lisaks erinevate organisatsioonide, asutuste ja kodanikuühenduste esindajad ja maakonna elanikud. Läbi viidi visiooniseminar (25.08.2018), maakondlik arenguseminar (6.11.2018) ja 12 valdkondliku teemarühma kohtumist valdades, millesse olid kaasatud erinevate elualade inimesed. Teavitust maakonna arengustrateegia seminaridest ja avalikust väljapanekust ilmus Lõuna-Eesti Postimehes, kohalike omavalitsuste veebilehtedel ja valgamaa.ee portaalis.

Arengustrateegia avalikustamise protsessi käigus said kõik huvilised võimaluse tagasiside andmiseks ning parandus- ja täiendustepanekute tegemiseks. Arengustrateegia eelnõu ehk projekt koos tagasiside vormiga laeti üles www.valgamaa.ee portaali ja Valga, Tõrva, Otepää valdade kodulehtedele. **Arengustrateegia avalik väljapanek toimus perioodil 27.12.2018 kuni 14.01.2019.**

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ eelnõu ja tegevuskava 2019-2023+ kinnitati juhtrühma koosolekul 15. jaanuaril 2019 ja suunati Valgamaa Omavalitsuste Liidu poolt Valga, Tõrva ja Otepää vallavolikogudele heakskiitmiseks.

Arengustrateegia uuendamist toetas rahaliselt Eesti Rahandusministeerium.

VALGAMAA HETKEOLUKORD JA ARENGUVÕIMALUSED

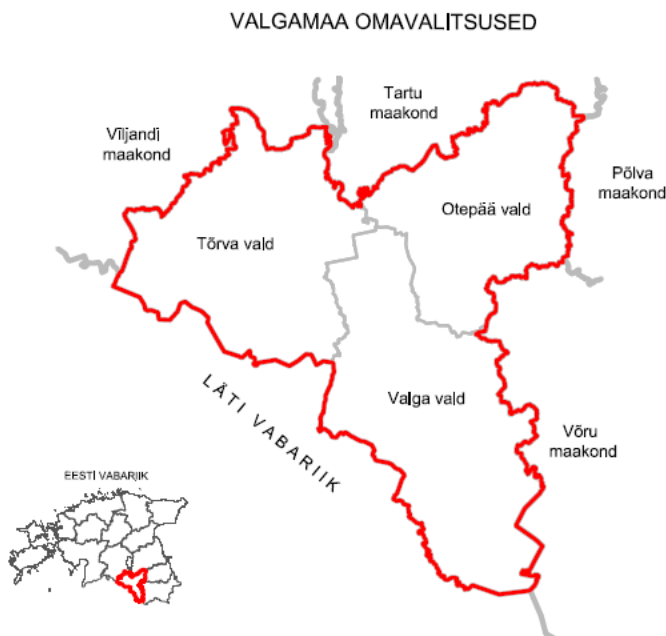
Valga maakond on Eesti Lõunavärv läbi maakonnakeskuse Valga. Maakonna unikaalseks konkurentsieeliseks on pikk riigipiir Läti Vabariigiga ja kaksiklinn Valga-Valka. Valgamaa sidemed Läti suunal on jätkuvalt olulised piirkonna konkurentsivõime kasvatamisel ja piirialade elanike teenuste kättesaadavuse ja heaolu parandamisel. Maakonnakeskusest Valgast on Riiga 157 km, Tartusse 86 km ja Tallinnasse 247 km. Maakonda läbib tihe teedevõrk. Samuti on kasutada raudteeühendus Tartu, Riia ja Võru suunal.

Valgamaa oluline õhuvärv on Riia, Tartu lennujaama arendamisel ka Tartu.

Maakonna kogupindala on 1919 km², ulatus põhja-lõuna suunas 65 kilomeetrit ja ida-lääne suunas 59 kilomeetrit. Keskmine rahvastikutihedus maakonnas on 15 inimest ruutkilomeetrit.

Valga maakonda kuuluvad kolm kohalikku omavalitsust: Otepää vald, Tõrva vald ja Valga vald.

Joonis 1. Valgamaa asend ja naabrus

2017. aasta sügisel toimunud haldusterritoriaalse korralduse muutmise käigus Valga maakonna territoorium vähenes. Haldusreformi administratiivpiiride muutuste järgselt ei kuulu Valga maakonda endine Palupera vald, mis ühines Elva vallaga, välja arvatud Lutike, Makita, Miti, Neeruti, Nõuni, Päidla ja Räbi külade territooriumid, mis liideti Otepää valla koosseisu. Lisaks arvati Valga maakonnast välja Puka valla Aakre, Palamuste, Pedaste, Purtsi, Pühaste ja Rebaste külade territooriumid, mis liideti Elva vallaga Tartu maakonnas.

Rahvastikuregistri andmetel seisuga 01.01.2018 elas Valga maakonnas kokku 28 669 inimest. Rahvaarvult on Valgamaa 15 maakonna hulgas 12. kohal ja pindalalt 14. kohal. Eestlaste osakaal Valgamaal on 81,6%, teistest rahvusest inimesi elab maakonnas 18,4%.

Valga vallas elas seisuga 01.01.2018 kokku 16 645 inimest, nendest Valga linnas 11 783 inimest (70,8%). Tõrva vallas elas kokku 6270 inimest, nendest Tõrva linnas 2714 inimest (43,3%), Otepää vallas 6495

inimest, nendest Otepää vallasiseses linnas 2197 (33,12%). Ülevaatic pilt rahvastikust ja olulistest sotsiaal-majanduslikest näitajatest valdade lõikes on esitatud tabelis 1.

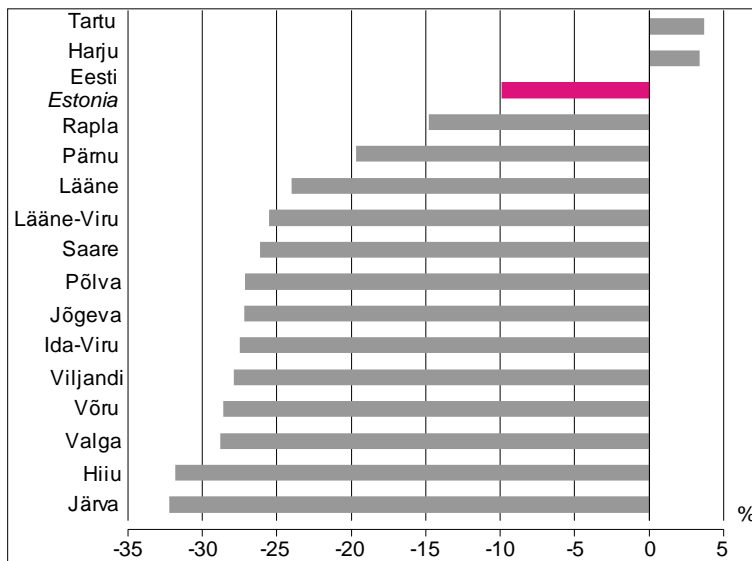
Tabel 1. Valgamaa valdade rahvastikku iseloomustavad näitajad

	Pindala km ²	Rahva- arv 1.01.18	Rahva- arvu muutus 2017- 2018 (%)	Elus- sünnid 2017	Surmad 2017	Ülalpeeta- vate määr ¹ 2018	Demo- graafiline töö- survein- deks ² 2018	Registree- ritud töötuid 2017	Palga- töötaja kuu keskmine brutotulu 2017
Valga maakond	1919	28 669	-1,39 %	240	450	58,5	0,70	1 029	968,66
Valga vald	750	15 989	-0,99	114	240	59,2	0,70	712	922,71
Tõrva vald	649	6185	0,81	72	96	59,4	0,66	170	1 011,07
Otepää vald	520	6495	-1,6	54	114	55,8	0,73	147	1 028,61

Allikas: Statistikaamet

2017. aastal oli Valgamaal naiste keskmine eeldatav eluiga sünnil 81,8 aastat ja meestel 72,3 aastat. Rahvastikuprognosis näitab elanikkonna kahanemist Valgamaal ligi 30% kuni aastani 2040 (Joonis 2).

Joonis 2. Rahvaarvu muutuse prognoos maakonna järgi, 2012–2040

Allikas: Statistikaamet

Elanike arv Valgamaal jätkab kahanemist suhteliselt kiirenevas tempos. Võrreldes teiste Kagu-Eesti maakondadega on kahanemine Valgamaal suurim. Rahvastiku arvu vähenemisega kaasneb elanikkonna vananemine. Peamisteks põhjusteks on noorte haridus- ja tööränne, kuid ka madal sündimus. Prognoosi kohaselt võib eeldada suhteliselt stabiilsemat olukorda ning tagasihoidlikumat langust Tõrva ja Otepää valdades võrrelduna Valga vallaga. Keskustest väljapoole jäävates piirkondades on areng pigem ääremaastumise suunas. Koos elanike arvuga kahaneb jätkuvalt ka

¹ Ülalpeetavate määr on mittetööealiste (0–14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15–64-aastased) elaniku kohta.

² Demograafiline tööturuseindeks on eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5–14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55–64-aastased) suhe. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

õpilaste arv, mis survestab maakonna haridusasutuste võrgu senist toimimist. Tulenevalt naiste ja meeste eluea suurest erinevusest vanuse kasvades üksi elavate inimeste arv ja abivajadus toimetulekuks ning vaimset tervist toetavate teenuste järele kasvab.

Valgamaa hetkeolukorra kirjeldus on pikemalt lahti kirjutatud arengustrateegia **Lisas 1**.

Kokkuvõtvalt on võtmeprobleemid järgmised:

1. **Ääremaastumine, rahvastiku vähenemine (kohati asustuse väljalangemine) ja noorte väljaränne.** Rahvastikuprognosis näitab elanikkonna kahanemist Valgamaal ligi 30% kuni aastani 2040 ja on sellega suurim võrreldes teiste Kagu-Eesti maakondadega. Seega on Valgamaal oluline mõtestada areng rahvastiku kahanemist arvestades, samal ajal aktiivselt tegeleda rändepöördega, mille sisuks on noorte tagasirände stimuleerimine ja elanike arvu stabiliseerimine. Tuleb arvestada, et tööealiste elanike väljaränne vähendab maksutulu, suurendab vanadussõltuvust ja ülalpeetavate määra maakonnas, mõjutab haridusvõrgu toimimist.
2. **Töökohtade madal lisandväärtus, töökohtade kadumine ja vähene ettevõtlikkus ja tööhõive, madal palk.** Vajadus on uute töökohtade loomise toetamise, koolituste järele arvestades piirkonna omapära- mikroettevõtete suur arv. Samuti on probleemiks ettevõtluseks laenude garanteerimine, süsteemsemalt vajavad arendamist ning turundamist tööstusalad.
3. **Ebaühtlase kvaliteedi ja kättesaadavusega taristu (teedevõrk, internetiühendus, transport)** Rongiliiklus Läti ja Venemaa suunal, ühistranspordi paindlik korraldus, ühendused maakonnas ja väljapoole keskustesse. Kuna rahvastik maakonnas väheneb, siis on oluline kasutada maksimaalselt olemasolevaid taristuid, leida rakendus kasutusest väljalangenud hoonetele, tugevdada kohalikke keskuseid töökohtade ja teenuste pakkujatena ning väärtustada hajusaid asustusmustreid maapiirkondades. Oluline on tagada head transpordiühendused ning pakkuda paindlikke ja kogukonnapõhiseid lahendusi teenuste tarbimiseks, et säilitada maapiirkonnad võimalikult atraktiivse aastaringse elukohana kaugtöö tegemise võimalustega.
4. **Avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus on paikkonniti erinevad.** Vähenev ja ruumis hajusalt jaotunud elanikkond toob kaasa probleeme teenuste hinna ja kättesaadavusega. Vajadus on välja töötada miinimumnõuded teenustele ja IT põhiste teenuste arendamine elanike, ettevõtete, kohalike omavalitsuste ja riigiga suhtlemisel.
5. **Valga maakonnal puudub ühtne positiivne maine.** Maakonna kolmel omavalitsusel on igal oma tugev identiteet, ühisosa leidmine ja maineväärtuste tõstmine on strateegia järgmiste aastate suurim väljakutse.

KOONDHINNANG VALGAMAA ARENGUTASEMELE

Valgamaa arengutasemele koondhinnangu andmiseks viidi läbi **SWOT-analüüs**, mille tulemused on alljärgnevad:

TUGEVUSED

- Kolm tugevat ajalooliselt väljakujunenud keskust, pärast haldusreformi kolm valda: Valga, Tõrva, Otepää.
- Kaunis ja mitmekesine loodus- järved, jõed, metsad, mäed, kaitsealad ja võimalused keskkonnasõbralikuks elulaadiks.
- Hariduse omandamiseks head võimalused: alus-, põhi-, gümnaasiumi-, huvi- ja kutseharidus, Valgas võimalus õppida mitmes keeles.
- Tugev põllu- ja metsamajandus, kohalikel ressurssidel põhinev keskkonnasõbralik tootmine.

- Atraktiivne turismi ja spordipiirkond. Erinevad majutusettevõtted, aktiivse puhkuse võimalused (jalgratta- ja kanuumatkad, kala- ja jahiturism, terviserajad, kergliiklusteed jms), rahvusvahelised suursündmused jne.
- Otepää, kui tuntud talispordikeskus.
- Kaks turismihooaega- suvi ja talv.
- Valga-Valka koostöö, aktiivsus Eesti-Läti piiriüleses tegevuses ning võimalused Eesti-Läti eeliste kasutamiseks ettevõtluses ja avalike teenuste osutamises.
- Kultuurielu mitmekülgus.
- Turvaline elukeskkond.
- Aktiivsed noored ja tõhus noorsootöö (noorte ajaleht, noorteportaal, noorteprojektid).
- Külakogukondade aktiivsus, külakeskused ja külaseltside tegevus.

NÕRKUSED

- Rahvaarvu vähenemine ja elanikkonna vananemine, noorte vähene tagasiränne.
- Madalad palgad ja elanike vähene ostujõud.
- Madal ettevõtlusaktiivsus ja innovaatilisus ettevõtluses, napib nn tarku töökohti, kinnisvara väike väärtus finantsinstrumendina ettevõtluse tarvis pangast laenu taotlemisel.
- Taristu mahajäämus (teede halb olukord, elektrivõrkude madal tarbimiskindlus, rongiliikluse pärsitus, kiire interneti puudumine, kolehooned).
- Spetsialistide nappus avalikus- ja erasektoris.
- Avalike teenuste piiratud kättesaadavus maapiirkonnas, turutõrked teenuste osutamisel.
- Ühistranspordiühendused ei kata hajaasustuse elanike vajadusi
- Huvihariduse ja huvikoolide kättesaadavuse ja valikute piiratus.
- Elanike sõltuvusprobleemid, abivajajate suur arvukus ja õpitud abitus, leppimine toetustest äraelamisega ja tervislike eluviiside vähene järgimine.
- Paikkonniti on maakonna arengutase ebaühtlane, kogukonna eestvedajatel väike kandepind ja koostöö paikkondade vahel nõrk.
- Vabaühenduste vähene huvi koostöös kohalike omavalitsustega pakkuda avalikke teenuseid.
- Kohalike omavalitsuste tulubaasi vähenemine.

VÕIMALUSED

- Tehnoloogia areng, side- ja kommunikatsioonitehnoloogia uued lahendused, e-teenuste arendamine, kaugtöö võimaluste kasutamine, energiasäästmise võimalused.
- Piiriülesed koostöövõimalused Lätiga: tööjõu liikumine, teenuste ja kaupade ost-müük, õigusruumist tulenevad erisused maksudes, ettevõtluse, sotsiaaltoetustes jne.
- Maakonna avatuse suurendamine: Via Hanseatica trass, Riia lennujaam, rongiliiklus (Valga-Tartu, Valga-Riia; Valga-Koidula).
- Elanike kasvav huvi looduses viibimiseks (loodus-, kultuuri-, vee- ja jahiturism), pärandkultuuriga tutvumiseks, tervislike eluviiside viljelemiseks ja mahetoodete tarbimiseks.
- Turismitoodete ühine arendamine koostöös naabermaakondade ja lähivälismaaga.
- Kutsehariduse arendamine tööjõuturu, maakonna ja naaberregioonide vajadustest lähtuvalt.
- Riigimaja ja riiklike institutsioonide toomine maakonda.
- Maal elamise propageerimine ja toetamine- elad maal, töötad linnas.
- Maine tõstmisel loomeinimeste ja arvamusiidrite kasutamine.
- Huvi kasvatamine kultuuripärandi elushoidmise vastu ja pärandkultuuri jätkuv populariseerimine.
- Hõbemajanduse arendamine (pansionaadid) ja turundus maailmas.
- Euroopa Liidu struktuurivahendite ja teiste rahastusallikate (sh. Kagu Eesti programmi) kaasamine Valga maakonna arenguks.
- Kagu-Eesti arenguprogrammi käivitamine.

- Positiivse rändesaldo saavutamiseks motivatsioonipaketi pakkumine (eluasemetoetus, kinnistu-korteri soetamine juurte kinnistumisel soodushinnaga, maksepuhkus jms).
- Rahvusvaheliste suurürituste läbiviimine, sidumine kohaliku kultuuri ja paikkonnas pakutavate teenustega.

OHUD

- Linnastumise jätkumine, elanike koondumine suurematesse linnadesse (ennekõike Tallinn, Tartu), lahkumine välismaale.
- Investorite vähenenud huvi, ettevõtluse madal innovatiivsus ja tootlikkus, ekspordivõime langus.
- Tootmissisendite kallinemine, surve töökohtadele, tööpuuduse ja töajõupuuduse kasv.
- Teenuste ja kaubanduse koondumine Tartusse, Läti poole tugevad hinnaelised kaubanduses, väikepoodide ja teenuste hääbumine Eesti piirialal.
- Eesti ja Läti riigitasandi prioriteetidid ebaselged, rahvusvaheline poliitika ei soosi kaubavoogude liikumist Valga kaudu.
- Kohaliku omavalitsuse tulubaasi vähenemine, kasvav sõltuvus riigi keskvõimust ja poliitikutest.
- Õpitud abituse kasv erinevate riiklike toetusmeetmete tarbimise läbi, kohalike algatuste vähenemine.
- Maakondliku identiteedi ja koostöö nõrgenemine.
- Riik ei tee piisavalt koostööd kohalike omavalitsustega regionaalpoliitika meetmete kavandamisel ja projektitoetuste võimaldamisel.
- Euroopa Liidu projektides omaosaluse määra tõttu ei suudeta osaleda projektides, kohaliku elukorralduse suur projektipõhisus ei taga investeeringute pikemaajalist jätkusuutlikkust.
- Elanike võõrandumine võimust, mugandumine.
- Valgamaa ääremaaline kuvand, arengutaseme vahe suurenemine riigi teiste piirkondadega Valgamaa kahjuks.

Valgamaale on iseloomulik:

- **Piirkonnaspetsiifiliste ressursside ja arengueelduste mitmekülgsus** (nt kultuuri- ja looduspärand, identiteedipiirkonnad, metsandus, mahe ja ökoloogiline, piirilogistika).
- **Suur turismi- ja puhkemajanduse ning traditsiooniliste majandusharude osatähtsus.**
- **Piirkonna atraktiivne elukeskkond**, sh nn „elustiili immigrantidele“ ja kaugtöötajatele.

Lähtudes SWOT- analüüsist tuleks Valga maakonnas pöörata enim tähelepanu järgnevatele aspektidele:

- **Luaa piirkonnaspetsiifilised kompetentsi- ja kasvuvaldkonnad majandustegevuse elavdamiseks** – väärikat vananemist toetav sotsiaalhoolekanne, energiatõhus logistika ning piirkondlikku ressursi ja koostööpotentsiaali kasutatav turismiturundus.
- **Pöörata suuremat tähelepanu piirkonna majandusstruktuuris ja hõives suure osatähtsusega traditsiooniliste ja tööjõumahukate tootmisharude lisandväärtuse kasvatamisele.**
- **Pöörata piirkonna looduslike eelduste paremaks ärakasutamiseks suuremat tähelepanu ökoloogiliste ja tervisekäitumist mõjutavate tegevusalade** (sh ökoenergeetika, öko- ja loodusturism, öko- ja mahepõllumajandus, köögiviljakasvatuse, tervise- ja loodustooted, aktiivpuhkus ja -võimalused) edendamisele.
- **Pöörata suuremat tähelepanu piirkonna omanäolisust tugevdavate tegevusalade arendamisele ja kohaturundusele** piirkonna turismipotentsiaali paremaks kasutuselevõtuks töökohtade ja uute

ettevõtete loomisel. Arendada koostööd Lõuna-Eestis (s.h. Kagu-Eesti) paiknevate identiteedipiirkondade - Mulgimaa, Setomaa, Vana-Võromaa, Vana-Tartumaa eripärase kultuuripärandi kogumise, säilitamise ja turundamise vallas. Leida võimalused Liivimaa kuvandiga seotud potentsiaali ärakasutamiseks.

- **Tugevdada transpordiühenduste ja mitmekülgse arenduskoostöö kaudu sidet Tartu kui** Lõuna-Eesti põhilise tõmbekeskusega, et läbi selle mõjutada positiivselt ka Valga maakonna arengut. Samas luues ja soodustades läbi Valga kui Eesti Lõunavärava toimivaid ühendusi Kesk-Euroopa ja Venemaa suunal.
- **Väärtustada Valga, Tõrva, Otepää kultuuriruumi** ja leida nendel tuginev maakondlik ühtekuuluvustunne ja ühisosa.
- **Pöörata suuremat tähelepanu teenuste uuenduslikumale ja polüfunktsionaalsemale osutamisele**, säilitamiseks toimepiirkondade keskuste tagamaal piisav ning nõutud kvaliteediga teenuste kättesaadavus.

VALGAMAA VISIOON 2035+

**Valgamaa on kuldaväärt elukoht eneseteostuseks elukaare igas punktis.
Valgamaa on Eesti Lõunavärv, sportlik ja tervisedenduslik ning atraktiivne
koostööpiirkond, mida iseloomustavad ettevõtlikkus, uuenduslikkus, hoolivus
ja eripalgeliste kultuuride põimumine.**

VALGAMAA STRATEEGILISED EESMÄRGID JA TEGEVUSSUUNAD

Strateegiline eesmärk 1: Valgamaa on kvaliteetse elukeskkonnaga hästi toimiv maakond.

Valgamaal on tugevad keskused. Haridus on väärtustatud ja kättesaadav kõigile. Koolid on kaasaegsed ja haridusvõrk hästi korraldatud. Valgamaa kogukonnad on aktiivsed, maakonna omavalitsused teevad tõhusat koostööd. Kultuuri- ja spordielu korraldamine maakonnas on süsteemne. Tegus ja usalduslik koostöö avaliku, era- ja kolmanda sektori ning riigi vahel loovad sünergiat, investeerimiskindlust ja avaralt mõtestatud tulevikuperspektiivi.

Valgamaa elanikele on tagatud sotsiaalne turvalisus, toimetulek ja arstiabi kättesaadavus. Sotsiaalhoolekande teenuste pakkumisel lähtutakse klientide vajadustest. Loodud on tingimused, mis toetavad elanike teadlikku tervisekäitumist. Vaheldusrikas maastikureljeef ning hoitud ja eriilmeline looduskeskkond koos väljaarendatud vaba aja võimalustega toetavad elanike aktiivset ja positiivset elustiili ning pikendavad tervena elatud aastaid.

Valgamaa kohalike omavalitsuste avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse miinimumtase on kokku lepitud ja rakendatud. Maakonnaplaneeringuga määratud keskuste võrk on tugev.

Tegevussuund 1.1 Valgamaa haridusvõimalused on kvaliteetsed ja mitmekülgsed.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Valgamaa haridusvõrgu analüüs ja korrastamine.
- Valgamaa üldhariduskoolid on atraktiivsed ja konkurentsivõimelised.
- Uuringute läbiviimine gümnaasiumi ja kutseõppe lõpetajate haridustee jätkamise osas.
- Õppimisvõimaluste mitmekesistamine kesk- ja huvihariduse omandamiseks igas vanuses inimestele.
- Valgamaa Kutseõppekeskuse rahvusvahelistumise edasiarendamine.
- Töökohapõhise õppe edasiarendamine kutseõppekeskuses koostöös ettevõtjatega.
- Kutsehariduse populariseerimine noorte hulgas koostöös ettevõtete ja omavalitsustega.
- Õpetajate ja õpilaste ning täiskasvanud õppija tunnustamisürituste läbiviimine.

Tegevussuund 1.2 Valgamaa elanike tervise säilitamiseks ja parandamiseks on tagatud tervishoiuteenuste kättesaadavus maakonnas kõigile kogukonnaliikmetele nende eripära ja vajadusi arvestades.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Maakonna elanikele ja väljapoole pakutakse kaasaegseid, integreeritud ja patsiendikeskseid tervishoiuteenused.

- Esmatasandi tervisekeskuste arendamine keskustes.
- Maakonnas tagatakse perearstiabi kättesaadavus, eriarstiabi ja vältimatu arstiabi kättesaadavus.
- Vabatahtlike päästekomandode toetamine.
- Koostöös riigiga töötada välja regionaalsed erisused perearstiabi kättesaadavuse tagamiseks.

Tegevussuund 1.3. Elanikkonna terviseteadlikkuse ja tervisekäitumise kinnistamiseks viiakse läbi tervisedenduslikke tegevusi.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Tervislikke eluviise toetava keskkonna loomine.
- Elanikkonna ohutusalase ja terviseteadlikkuse tõstmine.
- Laste ja noortega tegelevate spetsialistide sotsiaalsete oskuste ja teadlikkuse suurendamine.

Tegevussuund 1.4. Valgamaal on tegusad kogukonnakeskused ja aktiivne noorsootöö, huvitegevus ning spordi- ja kultuurielu.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Valgamaa kultuurikorralduse korrastamine ja ühine koordineerimine.
- Kultuuritöötajate motiveerimine ja tunnustamine.
- Spordielu aktiveerimine ja mitmekesistamine. Spordivaldkonna personali motiveerimine.
- Sporditaristu arendamine ja kaasajastamine.
- Kolmanda sektori aktiivsem kaasamine koostöös kohalike omavalitsustega kogukondlike-, huvihariduslike-, sotsiaal-, kultuuri- ja sporditeenuste pakkumisel.
- Kogukonna eestvedajate võrgustiku arendamine ja tunnustamine.
- Noortes algatusvõime ja ettevõtlikkuse tõstmine.
- Mitmekülgse huvitegevuse toetamine, uute huvialade propageerimine.
- Valgamaa noorsootöö organisatsioonide toetamine ja arendamine.

Tegevussuund 1.5 Valgamaal on kvaliteetsed, paindlikud ja innovatiivseid sotsiaalhoolekandeteenused, mis toetavad elanike toimetulekut ja töölesaamist.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Maakonna omavalitsused töötavad välja ning rakendavad ühishandusi ja ühishankeid hoolekandemeetmete ja sotsiaalhoolekandeteenuste arendamiseks. Hoolekandeteenuste ja erinevat liiki nõustamis- ja rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavuse parandamine.
- Sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid pakutakse integreeritult.
- Koostööprojektide käivitamine, mis on suunatud pikaajaliste töötute, madala kvalifikatsiooniga ning multiprobleemsete inimeste hõivevalmiduse tõstmiseks ja tööturule sisenemiseks.
- Avalikus ruumis ja avalikes hoonetes erivajadustega inimestele ligipääsu ja kasutusmugavuse loomine.
- Vajaduspõhise sotsiaaltranspordisüsteemi käivitamine.

Tegevussuund 1.6. Valgamaa omavalitsuste haldus- ja jätkusuutlikkus läbi ühistegevuste on tõusnud.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Omavalitsuste ühiste kohtumiste, arutelude ja koolituste korraldamine.
- Avalikus kasutuses olevate hoonete renoveerimine.
- Valgamaa uuringute läbiviimine.
- Koostöö Kagu- Eesti programmi elluviimiseks.
- Arengukoostöö ja halduskogemuse vahetamine Eesti siseselt ja välisriikidega.

Strateegiline eesmärk 2: Valgamaa on ettevõtlik maakond, kõrget lisandväärtust loovate, ekspordipotentsiaali suurendavate ja elanike heaolu tagavate töökohtadega.

Ettevõtluses panustatakse parimate keskkonnasõbralike tehnoloogiate rakendamisele, ekspordivõimekuse kasvule ning tarkadele töökohtadele. Kvaliteetne ettevõtlus- ja elukeskkond meelitab piirkonda uusi ettevõtteid. Suur potentsiaal on loomemajanduslase ettevõtluse arendamisel.

Valgamaal on igaühel, kel soov alustada ettevõtlusega, võimalus saada professionaalset nõu ja abi maakondlikelt tugistruktuuridelt, osaleda erialastel koolitustel ning saada tuge ettevõtjate võrgustikest ning mentoritelt. Maakonnas on võimalused vajalike erialade omandamiseks ning täiend- ja ümberõppeks. Valgamaal kasvab jõudsalt uus ettevõtlik põlvkond, kes on valmis tööturule sisenemiseks, sealhulgas ettevõtlusega alustamiseks.

Tegevussuund 2.1. Ettevõtete konkurentsivõime tõstmist ja suurema lisandväärtuse saavutamist toetavate tegevuste läbiviimine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Ettevõtjate koolitamine ja nõustamine nende konkurentsivõime suurendamiseks.
- Koostöö arendamine teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolidega.
- Olemasolevate, kuid kaasaegsel tasemel välja arendamata ettevõtlusalade korrastamine.
- Täiskasvanute ümberõppe toetamine vastavalt kohalikule nõudlusele läbi uute paindlike õppekavade ja/või töökohapõhise õppe.
- Kaugtöö võimaluste loomine – bürooruumid, kiire internetiühendus.
- Munitsipaal üürimajade rajamine.

Tegevussuund 2.2. Maakonna elanike ettevõtlikkuse ning ettevõtlusaktiivsuse tõstmine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Ettevõtlusõppe rakendamine ja arendamine.
- Ettevõtlust propageerivate konkursside ja teavituskampaaniate läbiviimine.
- Vajaduspõhiste energia- ja internetiühenduste loomise toetamine ning selleks vahendite otsimine/leidmine.
- Koostöös riigiga maksuerisuste loomine Valgamaa ettevõtjatele.
- Kliendikeskne ettevõtlusalane nõustamine maakondlikus arenduskeskuses.

Tegevussuund 2.3. Noorte (7-26aastased) ettevalmistamine tööjõuturule sisenemiseks.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Noorte karjääritegevuste läbiviimine ning ettevõtlusalaste konkursside korraldamine.
- Töö- ja haridusmesside korraldamine koostöös koolide ja ettevõtjatega.
- Noortepäraste infokanalite edasiarendamine, muuhulgas karjäärivalikuid puudutava informatsiooni edastamiseks.
- Õpilasmalevate ja suvise töö organiseerimine noortele.
- Noorte kaasamine, s.h. läbi vabatahtliku töö meetmete.
- Majandus- ja ettevõtlusõppe propageerimine. Maakonna noorte aktiivne osalemine mini- ja õpilasfirmade tegevuses.

Tegevussuund 2.4. Valgamaa kui atraktiivse investeerimispiirkonna tutvustamine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Lõuna- Eesti ühise investorteeninduse arendamine.

- Investoritele sobiva ühtse Valgamaa infopaketi (või infomaterjali) koostamine ja selle aja- ja asjakohasena hoidmine.
- Tööstus- ja ettevõtlusalade arendamine ja turundamine.
- Valgamaa ettevõtlusuuringute läbiviimine.

Tegevussuund 2.5. Maakonna eripära arvestav (nutikas) piirkondlik spetsialiseerumine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Kohalikul toorainel põhinevate toodete ja tootjate propageerimine, nende võrgustumise toetamine ja turunduses abistamine.
- Hõbemajanduse teenuste/toodete arendamine ja disainimine läbi vastava kompetentsi koondamise Valgamaa Kutseõppekeskuse juurde.
- Mulgi kultuuri eripäradele toetuvate toodete ja teenuste arendamine Tõrvas.
- Otepää sporditaristul toetuvate teenuste ja toodete arendamine.
- Valgaasukoha eripäradele tuginevate eesti-läti toodete ja teenuste arendamine.

Strateegiline eesmärk 3: Valgamaa on looduskeskkonda väärtustav kiirete ühendustega maakond.

Valgamaa on ajaloolist jätkuvust ja looduslähedust väärtustava ruumistruktuuriga maakond, kus selgelt eristuvad traditsioonilised külamaastikud, vähese asustusega loodusmaastikud ning kompaktsena hoidud suuremad asulad ja linnad, mis ühtlasi koondavad mahukamat ettevõtlust ja tootmistegevust. Elanike igapäevaelu toimimine tugineb innovatiivsete ja paindlike lahenduste rakendamisel ning mugavatel ühendustel oluliste keskuslinnadega Valgamaal ja naabermaakondades, mis kokkuvõttes tagavad kvaliteetse elukeskkonna erinevates Valgamaa piirkondades.

Maakonnasiseselt on tagatud mugav ja paindlik transpordiühendus nii elanikele oluliste teenuste kättesaadavuse tagamiseks kui ka töö käimiseks.

Maakonnakeskuses Valgas on toimiv transpordisõlm ja kiire rongiühendus suunal Tallinn-Riia-Vilnius-Minsk-Kiiev, Riia- St.Petersburg ja Valga- Koidula suunal. Valgamaal on kasutajasõbralik ühistranspordisüsteem, mis toimib sidusalt koos raudteetranspordiga. Maakonna ettevõtetele ja majapidamistele on tagatud vajadustele vastava võimsusega elektriühendused ning kvaliteetne telefoni- ja andmeside. Maakonnas on rajatud jäätmejaamade võrgustik, mis põhineb kolmel jäätmejaamal ja paiknevad need väljakujunenud piirkondade keskustes (Valga, Otepää, Tõrva) või nende lähialal.

Rohelist võrgustikku ja väärtuslikke maastikke käsitletakse olulise ressursina, mis kätkeb endas maakonna mainet kujundavaid loodusväärtusi, samuti paljuski puhkemajandusele arenguvõimalust pakkuvaid lisaväärtusi.

Tegevussuund 3.1. Transpordiühendused maakonna siseselt ja üle piiride on kiired ning ühistransport populaarne.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Valgamaa põhimagistraalid on rekonstrueeritud ning riigimaanteed viidud mustkatte alla.
- Maakonnasisese ja -ülese ühistranspordi uuringu regulaarne läbiviimine.
- Ühtse üleriikliku piletimüügi süsteemi rakendamine (kõigile transpordiliikidele).
- "Pargi-reisi" süsteemi arendamine ja samal põhimõttel parklate kavandamine ja väljaehitamine.
- Maakonna kruusateede rekonstrueerimine tolmuwabaks.

- Kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamine ohutuks liiklemiseks ja teenuste parema kättesaadavuse tagamiseks.
- Avalikult kasutatavatele puhkealadele juurdepääsude ja teenindustaristu tagamine.
- Valgamaa keskuste ja Tartu lennuvälja vahelise bussiliikluse korraldamine kui Tartu lennujaam hakkab teenindama enam lende.
- Tallinn-Valga rongiühenduse tihendamine ning ühtlustamine Valga-Riia rongiliiklusega. Tallinn-Riia, Tallinn-Kiiev rongiühenduste käivitamine.
- Kagu-raudtee infrastruktuuri, eelkõige sildade remondi ja raudteeperroonide väljaehitamise projekti käimalükkamine, et taastada reisijatevedu nii Valga-Koidula lõigul kui ka Peterburi-Pihkva – Valga - Riia liinil.

Tegevussuund 3.2. Energia- ja loodusressursse kasutatakse säästlikult ning juurutatakse alternatiivenergia lahendusi.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Keskkonnateadlikkuse tõstmine läbi koolituste ja teavituskampaaniate – alternatiivenergia, ökotehnoloogiad, loodusressursside säästlik kasutamine, tarbimisharjumused, jäätmete sorteerimine.
- Omavalitsuste koostöö jäätmeveo, jäätmete taaskasutuse ja ringmajanduse korraldamisel.
- Jäätmete sortimise- kompostimise taristu arendamine suurendamiseks jäätmete taaskasutust, ümber-töötlemist ja jäätmetest energia tootmist.
- Hajaasustuse infrastruktuuri programmide toetamine.
- Tiheasustusega aladel ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga liituda soovivate majapidamiste toetamine.
- Maakonna pinnaveekogude uuringute läbiviimine ja vajadusel korrastamine.
- Energia- ja loodussäästlikuma ehitamise propageerimine.
- Loodusressursside säästlikum kasutamine maakonnas ning seda toetavate tehnoloogiate juurutamisele kaasaaitamine.

Strateegiline eesmärk 4: Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külastuskeskkond.

Valgamaa on külastajatele tuntud ja hea mainega turismi sihtkoht, mis pakub meelde jäävat reisielamust, info turismivõimaluste kohta on kergesti kättesaadav nii reisi planeerimisel kui ka reisil viibimisel. Maakonna turismiettevõtjad ja organisatsioonid teevad koostööd, et arendada välja erinevatele piirkondadele iseloomulikud turismitooted, et siia tuua ja pikendada nii sise- kui ka väliskülastajate kohapeal viibimist. Valgamaal on kaks turismi kõrghooaega- suvi ja talv, aga loodus, turismialane infrastruktuur ning sündmused loovad suurepärase võimaluse nautida Valgamaal kõiki nelja aastaaga igavust tundmata.

Tegevussuund 4.1. Turismiinfo kogumine ja levitamine ning uuringute ja seirete läbiviimine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Turismiinfo kogumine, süstematiseerimine ja levitamine.
- Turismitaristu (infotahvlite, viitade, avalike objektide-vaatamisväärsuste, puhkealade, matka- ja spordiradade jms) pidev seire, info edastamine hoolduse tagamiseks või infoviitamise parandamiseks.

Tegevussuund 4.2. Valgamaa külalastatavuse suurendamine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

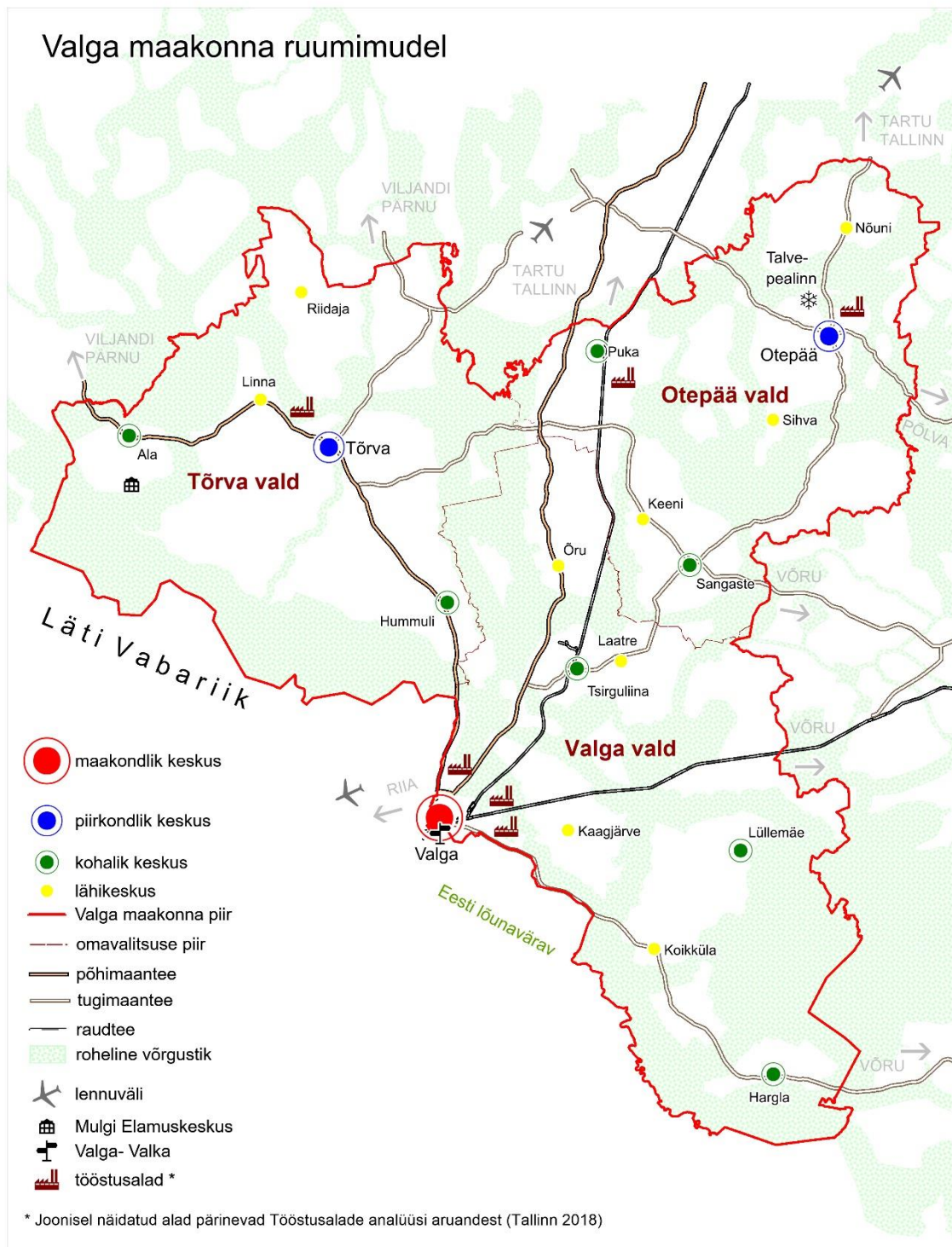
- Maakonnas toimuva (positiivsete uudiste) pidev levitamine Eesti meediakanalites. Valgamaa.ee, visitestonia.com pidev uuendamine ja värskena hoidmine. Valgamaa mainekampaaniate läbiviimine sotsiaalmeedias.
- Sündmustel osalemine, kus on võimalik tutvustada Valgamaa vaatamisväärsusi ja turismiteenuseid ning siinseid sihtkohti.
- Koostöös suursündmuste korraldajatega tegevused, et tuua Valgamaale täiendavaid rahvusvahelisi suursündmusi.
- Välismaa ajakirjanikele ja blogijatele reklaamreiside korraldamine.
- Turismiobjektide ja -toodete-teenuste arendamine.
- Pärandkultuuriobjektide hoidmine ja külustuskeskkonna loomine.

Tegevussuund 4.3. Turismiettevõtjate koostöö edendamine ja üksteiselt õppimine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Ettevõtjatele koolituste korraldamine.
- Ettevõtjate koostöövõrgustike aktiveerimine.
- Kvaliteedisüsteemi arendamine läbi teenuste võistlusliku hindamise.

Valga maakonna ruumimudel

VALGAMAA OMAVALITSUSTE ARENGUVISIOONID JA ARENDUSPROJEKTID

Valga vald on Lõuna-Eesti turismivärv, põiming atraktiivsest elukeskkonnast ja looduslähedasest eluviisist, nutikast Eesti-Läti piirala koostööst, ettevõtlikkusest, hoolivusest ja eripalgeliste kultuuride sidususest – paik positiivseks eneseteostuseks elukaare igas punktis.

Valga valla olulisemad projektid:

- Valga põhikooli ujula laiendus;
- Valga muusikakooli renoveerimine;
- Valga Avatud Noortekeskusele uute ruumide leidmine või uue hoone ehitamine;
- Valga Keskstaadioni spordi- ja olmehoone ehitus;
- Lüllemäe ja Tsirguliina koolide ning Koikküla ja Buratino lasteaedade energiatõhususe suurendamine ja küttesüsteemide renoveerimine;
- Valga vallas toimetulekuraskustes isikutele eluruumide hankimine (olemasolevate remont või uue maja ehitus);
- Valga linnas Pika tn, Tartu tn ja Pärna pst sildade rekonstrueerimisprojektide koostamine ja sildade rekonstrueerimine;
- jalg- ja rattateede väljaehitamine Lüllemäel, Laatres, Tsirguliinas ja Soorus ning Valga linnas olemasolevate jalg- ja rattateede ühendamine;
- Valga vallas parkide rekonstrueerimine, piirioja puhastamine ja paisude ning paisjärvede korrastamine.

Otepää on 2040 aastal 8 000 elanikuga jätkusuutlik mainekas vald on kokkuhoidvate ja aktiivsete kogukondadega, looduslikku ja ajaloolis-kultuuripärandit hoidev ja arendav, võimalusi pakkuva ettevõtluskeskkonnaga, rahvusvahelise tähtsusega spordi-, sündmuste-, puhke- ja tervisedenduse keskus ning atraktiivne reisisihtkoht.

Otepää valla olulisemad projektid:

- Otepää linnakeskuse arendamine;
- Munitsipaal üürimaja ehitamine Otepää vallakeskusesse;
- Lossiküla biopuhasti rekonstrueerimine;
- sotsiaaleluruumide renoveerimine/soetamine;
- tööstuspargi rajamine ja ettevõtlustaristu arendamine;
- eakate päevakeskuse, erihoolekande keskuse ja erihoolekande teenusmaja ehitamine;
- multifunktsionaalse meelelahutus- ja ärikeskuse rajamine;
- Otepää vallamaja renoveerimine;
- Nõuni rannaala arendamine.

Tõrva vald ühendab endas traditsioonilise eluviisi, esivanemate tarkuse ning tänased teadmised ja tehnoloogiad, mis loovad elanikele häid eneseteoste võimalusi, samuti tulu teenida ning sisukalt oma vaba aega veeta. Ühendades vana ja uus suudetakse vallas pakkuda jätkusuutlikku elukeskkonda, hoolivust ning tasakaalustatud ja nutikaid lahendusi üleilmastavas maailmas.

Tõrva valla olulisemad projektid:

- Mulgi elamuskeskuse rajamine Sooglemäele;
- Tõrva Gümnaasiumi juurde ujula-õpilaskodu ehitus;
- Tõrva gümnaasiumi hoone rekonstrueerimine;
- Tõrva valla staadionite rekonstrueerimine;
- Tõrva esmatasandi tervisekeskuse rekonstrueerimine;
- kaasaegsete munitsipaal üürieluruumide rajamine;
- Tõrva kinohoone arendamine multifunktsionaalseks meelelahutuskeskuseks;
- Hummuli Põhikooli Spordihoone ehitus;
- Veskijärve ja Pikasilla puhkealade väljaarendamine;
- Riidaja mõisapargi rekonstrueerimine ja atraktiivsuse suurendamine;
- valgustatud kergliiklusteede võrgustiku arendamine.

KAGU- EESTI KOOSTÖÖSUUNAD

1. Kagu-Eesti tööstus- ja ettevõtlusalade ühine arendamine

- 1.1. Kagu-Eesti maakonnad loovad ühise võrgustiku tööstus- ja ettevõtlusalade arendamiseks ja turundamiseks.
- 1.2. Riiklik ja KOV toetus ettevõtlustaristu rajamiseks.
- 1.3. Noorte ettevõtlikkuse tõstmine ja noore ettevõtja toetamine.

2. Koostöös riigiga luua pangagarantii või muu investeerimistugi ettevõtjatele.

3. Kagu-Eesti kui keskkonnasõbralik ja/või mahepõllumajanduslik tootmispiirkond.

4. Sarnaselt Setomaa arenguprogrammile käivitada Mulgi ja Vana-Võru arenguprogrammid.

5. Leppida riigi tasandil kokku avalike teenuste miinimumnõuded erinevate tasandite keskuses.

6. Rekonstrueerida Valga-Koidula raudtee.

7. Viia riigimaanteed mustkatte alla.

8. Valga-Valka kaksiklinna ühiste teenuste arendamine.

ETTEPANEKUD RIIGILE JA/VÕI RIIGIASUTUSTELE

Riigilt oodatakse tuge eelkõige erinevate toetuste andmise ja tingimuste kohandamise näol, et muuta Valgamaa konkurentsivõimelisemaks ning tuua välja mitteatraktiivse ääremaa staatusest.

- ✓ Maksuerisuste kehtestamine Valgamaal.
- ✓ Toetusmeetmed lagunenud tootmishoonete lammutamiseks.
- ✓ Toetusmeetmed ettevõtetele ühinemiseks avaliku taristuga.
- ✓ Riigimaanteede kõvakatte alla viimine.
- ✓ Väikese suurusega ettevõtete arendamiseks investeringutoetuse andmine.
- ✓ Laenu tagatised ettevõtetele, kuna tagatiseks olev kinnisvara hind ei ole piisav.
- ✓ Tallinn- Valga rongiühenduse tihendamine ja ühtlustamine Valga –Riia rongiliiklusega.
- ✓ Uute rongiliinide käivitamine: Tallinn- Riia, Tallinn- Kiiev, Valga- Koidula, Peterburi- Pihkva- Valga- Riia.
- ✓ Kagu- Eesti raudtee infrastruktuuri arendamine, s.h. sildade remont ja raudteeperroonide väljaehitamine.
- ✓ Riigimaa kasutamiseks andmise lihtsustamine ja menetlusprotsessi kiirendamine.
- ✓ Looduskaitsealade piirangute läbivaatamine arvestades ääremaa ettevõtluse ja elukeskkonna arendamise vajadustega.
- ✓ Avalike teenuste miinimumnõuetes kokkuleppimine erineva tasandi keskustes.
- ✓ Perearstiabi kättesaadavuse parandamiseks regionaalsete erisuste väljatöötamine.
- ✓ Valga-Valka piiriülese koostöö lihtsustamine teenuste osutamisel (tervishoid, haridus, turvalisus).
- ✓ Riigiasutuste püsimine ja kasv maakonnas.

ARENGUSTRATEEGIA LÜHIKOKKUVÕTE

2017. aasta haldusreformi järgselt koosneb maakond kolmest kohalikust omavalitsusest, millel on tugevad keskused. Maakonna unikaalseks konkurentsieeliseks on pikk riigipiir Läti Vabariigiga. Maakonna ühine identiteet on alles kujunemise järgus. Tõrva vald on osa kultuuriajaloolisest Mulgimaast, Otepää käsitleb arengut pigem Vana-Tartumaa koosseisu kuuluvana. Valga vald on osa Vana-Võrumaast ja maakonnakeskus Valga moodustab koos Läti linna Valkaga unikaalse kaksiklinna. Erinevate identiteetide sidumine maakonna ühe arengueesmärgi nimel on üks suurimaid väljakutseid. Valga maakond tähistab 2020. aastal oma 100 aasta sünnipäeva olles seega pisut noorem kui Eesti riik. Selline kestvus annab maakonnale väärtusliku ajaloolise mälu ja kogemuse, mida tulevikuaengusse ja strateegiasse põimida.

Valgamaa elanikkond väheneb ja vananeb sarnaselt teiste Kagu-Eesti maakondadega. Samas on Valgamaa arengueeldused ja potentsiaal jäänud realiseerimata- maakond on ajaloolise Liivimaa looduskaunis osa, paikneb olulistel liikumisteedel ja ühenduskoridoris Euroopa ja Venemaa suunal (riigitrassid ja raudtee). Vaja on välja murda ääremaa kuvandist ja käsitleda Valgamaad kui Eesti riigi jaoks olulise tähtsusega Lõunaväravat. Maakonna areng põhineb teotahtelistel ja eneseusku omavatel inimestel, mida toetab loodusressursside arukas ja jätkusuutlik majandamine. Lisaväärtust loovad nutikad tootmis- ja teenindusvaldkonnad ning rahvusvahelise mõjuga suurüritused.

Valgamaa on avatud, targa ja nutika majandusega, sotsiaalselt sidus ja looduslähedase elukeskkonnaga maakond. Eesti Lõunavärav, spordi- ja tervisedenduse keskus ning atraktiivne koostööpiirkond, mida iseloomustavad ettevõtlikkus, uuenduslikkus, hoolivus ja eripalgeliste kultuuride põimumine. **Valgamaa on kuldaväärt elukoht eneseteostamiseks elukaare igas punktis.**

Valgamaa arengus käsitletakse nelja prioriteetset valdkonda- inimareng; majandusareng; tehniline taristu ja ühistransport; turism ja maine. **Neist lähtuvad Valgamaa neli strateegilist eesmärki:**

- 1) Valgamaa on kvaliteetse elukeskkonnaga hästi toimiv maakond.
- 2) Valgamaa on ettevõtlik maakond, kõrget lisandväärtust loovate, ekspordipotentsiaali suurendavate ja elanike heaolu tagavate töökohtadega.
- 3) Valgamaa on looduskeskkonda väärtustav kiirete ühendustega maakond.
- 4) Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külastuskeskkond.

Maakonna arengustrateegia ülesandeks on suunata maakondliku tasandi (ühis)tegevusi, olla aluseks taotluste esitamisel riiklike toetuste saamiseks ja tuua välja vajadused riikliku poliitika suunamiseks. Valgamaa 2035+ elluviimisel on kesksel kohal koostöövõrgustikel põhinev arendustöö, millesse on haaratud elanikud, huvirühmad, kohalikud omavalitsused, koostööorganisatsioonid, ettevõtted ja keskvalitsuse asutused.

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ on kooskõlas Valgamaa maakonnaplaneeringuga, mis käsitleb maakonna ruumilist arengut.

Strateegiategevuste elluviimist koordineerib Valgamaa Omavalitsuste Liit (VOL) koostöös Valgamaa Arenguagentuuriga.

STRATEEGIA ELLUVIIMISE KORRALDUS JA SEIRE

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ elluviimist, seiret ja uuendamist koordineerib Valgamaa Omavalitsuste Liidu (VOL) üldkoosolek (maakonnas omavalitsuste poolt nimetatud maakondliku arendusorganisatsiooni juhtorgan), kes vajadusel sõlmib töölepingu(d) nende ülesannete elluviimiseks või delegeerib osa ülesandeid sihtasutusele Valgamaa Arenguagentuur (SVA).

Tegevuskava 2019-2023+ elluviimise eest vastutab iga tegevuse juures välja toodud vastutav organisatsioon või organisatsioonid. Strateegia elluviimiseks vajalikke tegevusi rahastatakse läbi erinevate Euroopa Liidu toetusmeetmete, otse riigieelarvest või huvitatud organisatsioonide/asutuste eelarvest.

Valgamaa Omavalitsuste Liit korraldab seireandmete kogumise ja analüüsimise maakonna arengustrateegia elluviimise mõju hindamiseks.

Strateegia seire ja hindamine on kavandatud kahel tasandil:

1. valdkondlikes tegevuskavades kajastatud objekte/projekte ning neis välja toodud indikaatoreid seiratakse jooksvalt, omamaks ülevaadet, millises staadiumis on kavade elluviimine. Kord aastas koostab Valgamaa Omavalitsuste Liit ülevaate, millised projektid on ellu viidud, millised mitte, samuti täiendatakse rakenduskavasid vajadusel uute projektidega;
2. igal neljandal aastal viiakse ellu põhjalikum seire strateegiliste eesmärkide täitmise osas. Arengustrateegia seire korraldamiseks määrab Valgamaa Omavalitsuste Liit vastutajad.

Seirearuanded kinnitab VOL üldkoosolek. Seire tulemused tehakse kättesaadavaks valgamaa.ee portaalis.